

Noordse Nachtegaal *Luscinia luscinia* in de Lamme IJssel in 2004

Jan Schoppers

Inleiding

In voorjaar van 2004 was ik weer in de bevoorrechte positie om de Lamme IJssel te inventariseren op broedvogels in het kader van de het broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren van SOVON en voor het meetnet van de Provincie Gelderland. Tijdens deze inventarisatie werd een zingende Noordse Nachtegaal vastgesteld en in deze bijdrage wordt dit beschreven.

Beschrijving

De eerste twee bezoeken eind maart en eind april waren er geen waarnemingen van de Noordse Nachtegaal. De eerste ontmoeting was op 25 mei om 5.20 uur in de ochtend. De zingende vogel werd meteen herkend als een Noordse Nachtegaal door zijn karakteristieke zang. De zang bestond uit harde, krachtige en korte uithalen en was mechanisch, met trillende/ratelende reeksen vaak aan het eind. Het geheel was niet zo melodieus en uitbundig als dat van de Nachtegaal en dat gold ook voor de fluittonen die korter waren en meer ingetogen klonken. De Nachtegaal heeft een karakteristieke zang met terugkerende fluittonen in crescendo en dat was bij de Noordse Nachtegaal niet. De roep werd verschillende malen gehoord en klonk als hoog 'hiiee', niet oplopend en 'vragend' als bij de Nachtegaal, en daarbij vaak ook een harde 'krre' er achteraan. De vogel was beweeglijk en veranderde regelmatig van zangplek maar ik kon de vogel niet in de kijker krijgen. De tweede waarneming was vier dagen later tijdens de landelijke simultaantelling van de Kwartelkoning rond middernacht van de 28/29 mei. De vogel kon toen op enkele meters afstand benadert worden en ging toen met een aantal korte onderbrekingen gewoon door met zijn zang. In dezelfde nacht werd ook nog op zes verschillende plekken een Nachtegaal gehoord maar niet gelijktijdig met de Noordse Nachtegaal. Rond 1.00 uur kon de zang van de Noordse Nachtegaal gehoord worden vanaf de weg Havikerwaard op meer dan 1 kilometer afstand.

De vogel werd vastgesteld in het zuidelijke deel van de Lamme IJssel in kilometerhok 4015-35 en de Amersfoort coördinaten 204,92/447,08. De zangplek bestond uit een smalle rug/verhoging met als begroeiing grote struiken van sleedoorns met daaronder brandnetels en door vraat klein gehouden vlierstruikjes. Getuige de bakstenen aan de oppervlakte leek het erop dat de verhoging was aangelegd. In de aangrenzende lagere delen stond vooral wilgenopslag en was het vochtig maar het stond niet onder water. Ten zuiden en zuidoosten van de plek op ongeveer 5 meter ligt de Lamme IJssel een oude zijarm van de IJssel met water en riet. Zuidwest van de zangplek lijkt in het verleden vergraven en daar stond water met riet. West en noord van de zangplek begint na enkele meters extensief grasland welke in juni werd gemaaid. Naast de plek langs het grasland stond een enorme schietwilg welke vanaf de grond vertakt is in drie dikke stammen en één van deze stammen was in het vroege voorjaar omgewaaid. Hierop liggend werden tijdens de volgende ochtendbezoeken half juni en half juli respectievelijk 1 (juv) en 3 vossen (1 ad, 2 juv) waargenomen. Tijdens deze bezoeken werd de Noordse Nachtegaal niet meer gehoord en datzelfde gold ook voor de

tweede nachtelijke telling van de Kwartelkoning op 20 juni. Een waarnemer welke niet bekend was in het gebied waagde een poging begin juni in de nacht maar deze was niet succesvol waarschijnlijk doordat hij samen met zijn maat niet op de goede locatie was. Daarmee leek een eerste territorium van deze soort in ons werkgebied niet opgevoerd te kunnen worden omdat er minimaal één waarneming vereist is vanaf 1 juni. Gelukkig was er Henk Sierdsema welke de plek op 8 juni in de nacht bezocht en de vogel er luid en duidelijk heeft gehoord.

Tot slot

Het geluid van de vogel is niet opgenomen en is daarom ook niet ingediend bij de CDNA (Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna). De waarneming en de plek werd niet aan de grote klok gehangen omdat de locatie niet te bezoeken is vanaf de openbare weg en ik wilde de goede relatie met de eigenaar en vergunningverstrekker niet op het spel zetten. Slechts een klein groepje van waarnemers werd op de hoogte gebracht van de waarneming om een grote toeloop van soortenjagers te voorkomen. Henk en de auteur kennen de soort uit het buitenland en Nederland.

De Noordse Nachtegaal broedt ten oosten en noordoosten van ons land en de dichtbijgelegen broedgebieden liggen in Denemarken en voormalig Oost-Duitsland. In Nederland is de soort zeldzaam (tot en met 2000 41 meldingen; van den Berg & Bosman 2000) en wordt hooguit enkele keren per jaar waargenomen. Het zijn vrijwel steeds zingende mannetjes in mei-juni die meestal opduiken in de noordelijke helft van Nederland. In de recente jaren gaat het om de volgende meldingen, in 2005 in Flevoland 1, 2004 in Groningen 2 en Bloemendaal 1 ringvangst en in 2003 Ooypolder 1 en Zantvoort 1 ringvangst (www.dutchbirding.nl). Doorgaans wordt aangenomen dat het in ons land gaat om ongepaarde mannetjes die 'doorgeschoten' waren tijdens de voorjaarsstrek (van Beusekom 2002). Het heeft er alle schijn van dat de vogel in de Lamme IJssel ook binnen deze groep valt. Helemaal zeker weten we het echter nooit juist omdat gepaarde mannetjes nauwelijks meer zingen.

De Noordse Nachtegaal kunnen we bijschrijven als nieuwe (broedvogel)soort in ons werkgebied. De soort bezet vochtiger habitat dan zijn broertje de Nachtegaal en komt voor in halfopen tot besloten, waterrijke landschappen met vochtig jong bos met een rijke struik- en kruidlaag (van Beusekom 2002). Binnen ons werkgebied lijken naast de Lamme IJssel vooral ook de Rijnstrangen en delen van de uiterwaarden geschikt voor de soort. Ronduit intrigerend in deze is het feit dat de soort naast 2003 in de Groenlanden (Ooypolder) ook in hetzelfde gebied werd vastgesteld in 1999, 1984, 1981 en 1980 (Faunawerkgroep Gelderse Poort 2002). Wie weet misschien ook nog eens een keer in de Lamme IJssel?

Van den Berg A. B. & Bosman C. A. W. 1999. Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 1. GMB Uitgeverij, Haarlem.

van Beusekom R. 2002. Noordse Nachtegaal *Luscinia luscinia*. pp. 342 in: sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, knnv Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Faunawerkgroep Gelderse Poort 2002. Vogels in de Gelderse Poort, deel 1: broedvogels 1960-2000. Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen eo / Kartierergemeinschaft Salmorth / Vogelwerkgroep Arnhem eo / NABU-Naturschutzstation Kranenburg / Natusschutzstation im Kreis Kleve eV / Provincie Gelderland / SOVON Vogelonderzoek Nederland.